

SCRIERILE FILOZOFICE ALE LUI ALEXANDRU HASDEU ȘI GÎNDITORUL UCRAINEAN GRIGORIE SAVICI SKOVORODA¹

TR. IONESCU-NIȘCOV

Cîteva idei preliminare. Din cîte știm pînă acum, Alex. Hasdeu și-a făcut studiile universitare la Harkov, pe care le-a terminat în 1833, deci la vîrsta de 22 de ani. Înzestrat cu o mare putere de muncă și asimilare, Hasdeu a frecventat cursurile mai multor facultăți, într-o perioadă cînd Universitatea din Harkov trecea drept una din școlile superioare de seamă din Rusia. După ce colegiul din Harkov a fost transformat, în 1804, în universitate, orașul din bazinul Donețului a devenit un important centru de cultură, care atrăgea tineri din ținuturile Rusiei de sud². Mai ales disciplinele filozofice iau un avînd neobișnuit. Impulsul e dat și de prezența la Universitatea din Harkov a unor profesori germani și francezi, chemați pentru completarea cadrelor universitare. Pe lîngă o serie de profesori specialiști pentru predarea științelor pozitive și sociale (Leopold Umlauf, Johann Schnaubert, Bernardt Reit, Wilhelm Dreissig, Ernest Maurer ș.a.), la noua universitate a mai fost angajat și Johann Schad, cunoscut adept al filozofiei lui Schelling³. Schad a funcționat acolo timp de 12 ani (1804—1816), izbutind să creeze la Harkov o atmosferă favorabilă studiilor filozofice. El a contribuit îndeosebi la răspîndirea ideilor lui Schelling în Rusia. Însă situația politică era defavorabilă gîndirii filozofice, mai ales după războiul din 1812—1813 și în timpul lui Nicolae I. Preocupările din domeniul filozofiei au fost multă vreme suspectate și urmărite. Astfel, în 1816, cursul lui Schad a fost interzis, iar el expulzat. Totuși, ideile răscolitoare ale gîndirii veacului al XVIII-lea fuseseră aruncate și ele aveau să dea roade în activitatea celor de la «liubomudrie».

În afară de acestea, istoria, literatura, limbile clasice, antichitățile și astrologia erau predate de specialiști cunoscuți în vremea aceea, ale căror lucrări valoroase au contribuit la ridicarea prestigiului acestei universități. În 1812 ia ființă «Societatea științifică», care desfășoară o prodigioasă acti-

¹ O prezentare parțială și prescurtată a acestor probleme a apărut în limba rusă, cu ocazia celui de-al IV-lea Congres internațional al slavistilor de la Moscova (vezi Rsl, II, 1958, p. 149—162).

² Vezi D. I. Bagalet, *Опыт истории Харьковского университета*, vol. II, Harkov, 1904, p. 873—874.

³ *Ibidem*, p. 576 și urm.